

rovnoběžností nejprotichůdnějších uměleckých směrů minulosti, přítomnosti i budoucnosti, až za velikého průměří relativity budete potmě levicí rdousit své úhlavní protivníky, pravicí hladíce své drahé přátele, ukáže se vám umění, zázračné zvíře, želva,

„váhavá a pevná“, želva, o které se nikdo nezmiňuje.

(Fronta, duben 1927)

1.

Netvořili jsme „konstruktivismus“ pro nesmrtelnost v trvání, ale pro překračování hranic. Co dnes se zdá být posledním písmenem konečné abecedy, bude zítra jen prvním znakem abecedy jemnější a přesnější, neboť každým dnem vkus a touhy lidí stávají se křehčími a jejich schopnost výběru dokonalejší. Matematika vypočítává tvary staticky bezpečné, vždy víc a více odhmotněné, z materiálů a spojení, o nichž včera jsme ještě neměli ani tušení.

Nejde již o antidekorativní estetiku, ale nejde ani o konstruktivistickou estetiku. Nejde o moderní umění. Slovo moderní de facto vůbec neexistuje. Nelze mluvit o modernosti ve vědách, kde trvá pouze neustálý vývoj, kde nový objev vždy navazuje na objev předešlý v řadě geometricky se rozvíjející. Nelze mluvit o pokroku v umění. V umění běží vždy jen o změnu forem, sama podstata se nemění. Obraz zůstává obrazem, ať již prostředky jeho stvoření odpovídají možností 12. či 20. století (vždy ovšem v onom století). Tak i obytný dům zůstává obytným domem s neměnnou funkcí bydlet, továrna továrnou ap. Každou hodinou však přistupují nové problémy (ekonomie pobytu) jakožto pokračování zdokonalování lidských požadavků. Jimi způsob vyjádření účelu se přeměňuje s vědomostí technickou, čímž vzniká forma odpovídající materiálu a cítění doby. Jedině forma je proměnná a esteticky závislá na proudění teorií;

forma jakožto funkce materiálu. Předpoklad: technická znalost všech možností matematicky skládající se v jednotku.

Avšak tak jako každá matematická rovnice, ač správně vyčíslená, není jistě krásná ve smyslu matematickém, tak každá architektonická jednotka, ač konstruktivně (ve smyslu užším) dokonalá, není dobrá ve smyslu architektonickém. Tak jako dobrý počtář nemusí být matematikem, tak dobrý stavební konstruktér není ještě architektem. (Sem ovšem nepatří základní neznalost v sečítání a odečítání.)

Kdyby se architektura takzvaná moderní měla hodnotit pouze použitím posledních technických vymožeností, znamenalo by to, že vůbec žádná dobrá architektura neexistuje, neboť v okamžiku, kdy nějaký objekt by byl dostavěn, nutně by již byl zastaralým v dnešní době nových a nových zdokonaňování a objevů. Měřítkem pro architekturu, že v době stavěná, nutně patří té době, je, jak se snad již chápe, jedině její harmonické naplnění účelu.

Architektura je pro člověka a člověk je složen ze složek v harmonickou jednotku. Složky ty ovšem jsou dnes pro každého víceméně shodné, či odlišné (věci záliby, temperament ap.), složeny však dají jednotku kolektivu = harmonie jednotek. Individuum ve věcech cíle podřízeno je kolektivu, ve věcech záliby samo sobě.

Proto je třeba vyhovět zálibám a touhám jednotlivců na bázi sociální, konstruktivní, ekonomie, hygieny atd. V praktických mezích možnosti celku. Neboť bylo by špatným lidem (rozumíme lidi tohoto století) nestejných individuálních zálib vnucovat obydlí odpovídající teoretické normě a tak lživým způsobem věci zjednodušovat.

Nelze popírat vznik nových forem jakožto funkcí materiálů zamýšlených jedině účelem (fyzikální a hyperfyzikální), řešení obydlí ve smyslu bydlení, a to vně i zevně, neboť vše tvoří prostor. Bydlet není jen cesta od postele ke stolu, ale také z práce domů. Pocit jasný a účelný organizace půdorysu pro fyzické potřeby je stejně závažný, jako pocit vizuálního uspokojení pro praktickou hygienu ducha. Nikoliv tedy organizace

půdorysu, ale organizace prostoru. Obydlí není americkou konzervou, ale obydlí je částí vesmíru. Tak jako dům není sochou, tak ani není strojem. Dům neprodukuje život, ale život produkuje dům. Dům je ohraničený prostor, v němž necháváme prchat hodinám svého života, kde pracujeme, jíme, radujeme se nebo oddáváme se nečinnosti na cestách náhod. Vnímat tento prostor všemi schopnostmi 20. století. Proto architekt jej organizuje s použitím veškerých vymožeností technických a všech hodnot uměleckých. V praktické možnosti kolektivu uskutečnit vše, co souvisí s ekonomickou konstrukcí domu, a vyhovět i onomu mimomateriálnímu, hyperfyzikálnímu, zachytit harmonii člověka, stavby a přírody jakožto součástí tohoto světa.

2.

A tak konečně člověk unaven jednotvárností hesel oddá se faktům zákonů o melancholii individualismu. Po jakési době se shledá, že ani se tak příliš nemýlil, ale že jeho schopnost tvořit pozřela zákony, že na ně již zcela zapomněl, a právě proto, že mu nikdy ani nenapadlo, že by problém byl ukryt v tom, jak s půvabem a elegancí by běhal po rukou a psal nohama. Dělal co uměl, co se naučil a k čemu byl určen. A tak by se zdálo vše jednoduché a prostinké.

Zdání prostoty věcí dojíhá duchy nekomplikované, kteří dobře rozeznají barvy a tvary, ale jejichž myšlenka se zmate a prchne, když kdosi rozbije onu věc na tisíce kouzelných střepů. Prostá věc dojíhá duchy rafinované, kteří v jakémsi úžasu shledávají, že to, co viděli každého dne, uviděli za kteréési chvíle, aby o tom nikdy nemluvili, aby na to zapomněli, ale aby to povždy pociťovali.

Komplikovanost je ve věcech. Její trvání je v nás. My ji buď odkrýváme, nebo skrýváme, podle potřeby a) fyzikální, b) hyperfyzikální. Hodnota a krása věcí je v jejich nekonečné variabilitě (variabilita v mezích základních, kde podstata prospěšná celku nemění formu nutnou funkcí, nýbrž pouze

vyhovuje individuálním touhám a žádostem na stupnici základního tónu, kteráž se rozrůstá s kultivovaností v nekonečné oblasti nových senzací), v tom, že každé individuum ve věci, potřebou kolektivu určené, vybírá si to, co jeho senzitivnosti je nejbližší a z čeho jeho požitek je nejintenzivnější.

Barvy a tvary abstrahované od účelnosti, která je samozřejmým předpokladem:

Barvy základní staly se nudou. Barevná směs, toť projev příliš barbarický a nevkusný. Zde běží pouze o tóny, o nuance, o odstíny sotva postřehnutelné, o nebeské modře ne již hodin, ale vteřin, o zeleně rafinované pohody, o žlutě náhlých probuzení za záclonami dne, o čtvrttóny, o setiny, o milióntiny tónu, o celou novou škálu zjemněnou kulturou barevného zření, tedy o barvy nejčistší, nejumělejší a nejtechničtější, neboť všechny chemickou cestou vyrobené pro veškeru potřebu vznikají lidským výmyslem a strojovou prací.

Tatáž obroda je i ve tvarech. Např. stupnice krychle a stupnice koule. Nejčistší, nejrafinovanější poměr jejich použití v kterémkoliv umění: jejich průměty čtverce a kruhu v harmonické kombinaci v ploše. V malířství i v architektuře stupnice na základních tvarech vykonstruované. Z jich vzájemného poměru, důmyslnosti v uspořádání, eleganci ve spojování vzniká harmonická jednotka, jejíž hodnotou není porušena rovnováha prostoru, v němž je umístěna.

V architektuře harmonická jednotka, harmonická v prostoru, účelností odpovídající požadavkům sociálním, hygienickým, praktickým a ekonomickým celku a v potřebách „mimopraktických“ vědecky prokázané individualitě každého jednotlivce, normalizací (normalizací, která však není ztrnulá, ale proměnná zdokonalováním) částí použitých, jich vzájemným spojováním, jich výběrem ze sérií, podle estetických principů individua, bude uskutečnitelna snad v nejkratší době ve státě, postaveném na vědeckém podkladě hospodářské rovnováhy.

Tato jednotka, zakotvená ve svém umělém okolí zahrad, vodotrysků, světel, hřišť a koupališť, všech kouzel techniky a poezie, bude harmonickou součástí světa.

3.

V dnešní době nikdo nemá práva odpírat si jakéhokoliv dostupného požitku, ať je to oběd, ať sport, práce, ať je to nálada, obraz či báseň, ať rychlost či vzpomínka, jež způsobují pocit blahého uspokojení. Je nám třeba, můžeme-li radovat se kolektivně, je nám třeba, můžeme-li radovat se individuálně. Všechno a ze všeho. Pole vnímání nesmí být zužováno, ale rozšiřováno všemi skutečnostmi. Víme, kam pověsíme každého večera šaty, ale náš poslední pohled z patentní sklápěcí postele utopí se v jednotvárné, vždy stejné lhostejnosti zdi. Změnu, zázraky vypočítaných stínů elektrických lamp podle chvilkové nálady a konstelace souhvězdí, mechanické pohyby stěn, zvětšování či zmenšování prostoru podle pocitu neb skutečnosti společnosti či samoty, dveře a okna prakticky uspořádaná podle fyzikálního zákona o prostupnosti v průhledy vypočítané a proměnné, mechanická hudba gramofonu a kroků, vůně květin a emocí. Vše ekonomicky spotřebovávat, moudrost i práci, opojení i sen, neboť život je směs reality a ireality v harmonické rovnováze.

(Fronta, duben 1927)